

Responsio ad criminationes Staphyli et Auij

<https://hdl.handle.net/1874/433509>

1.

2

1

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

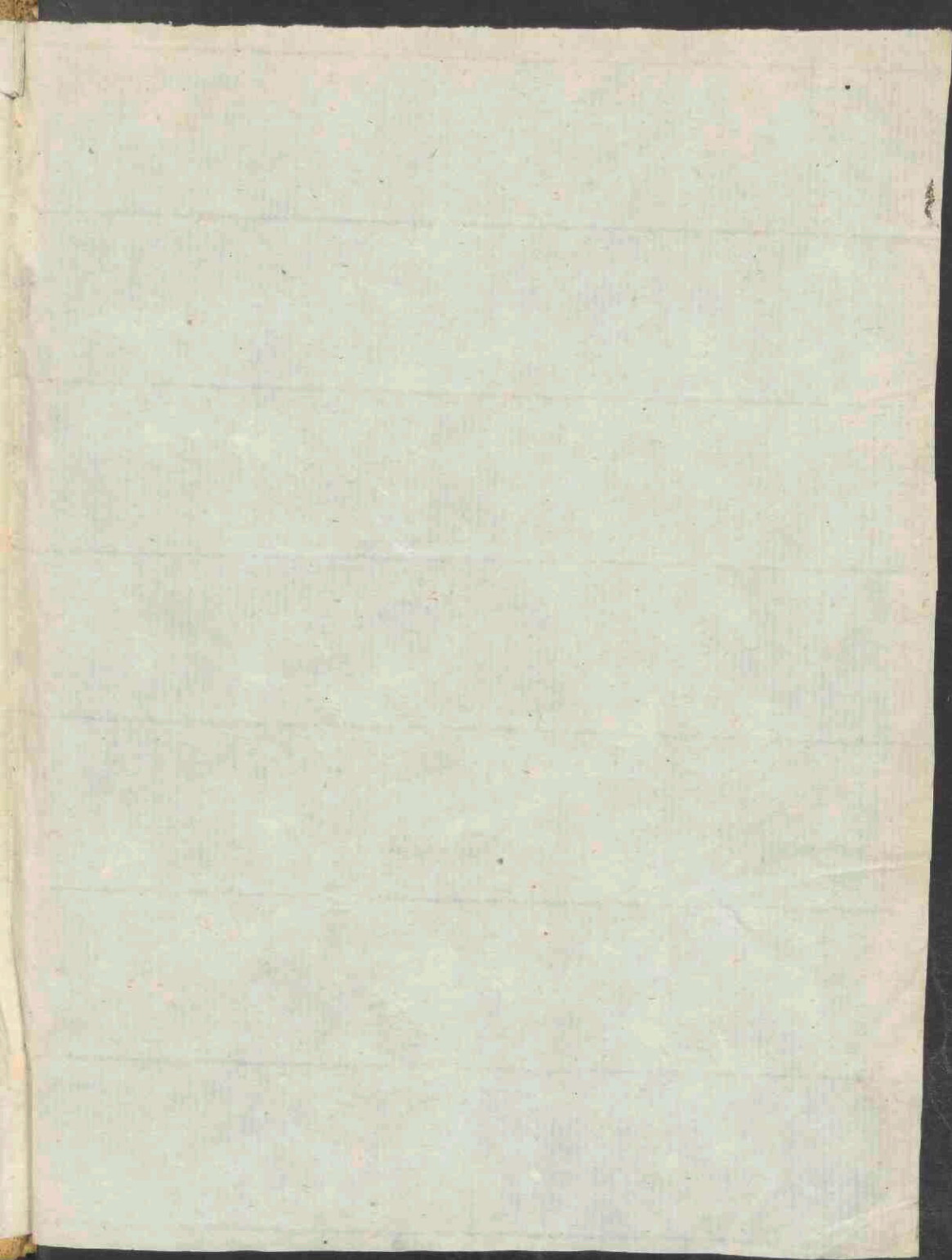
F.
2

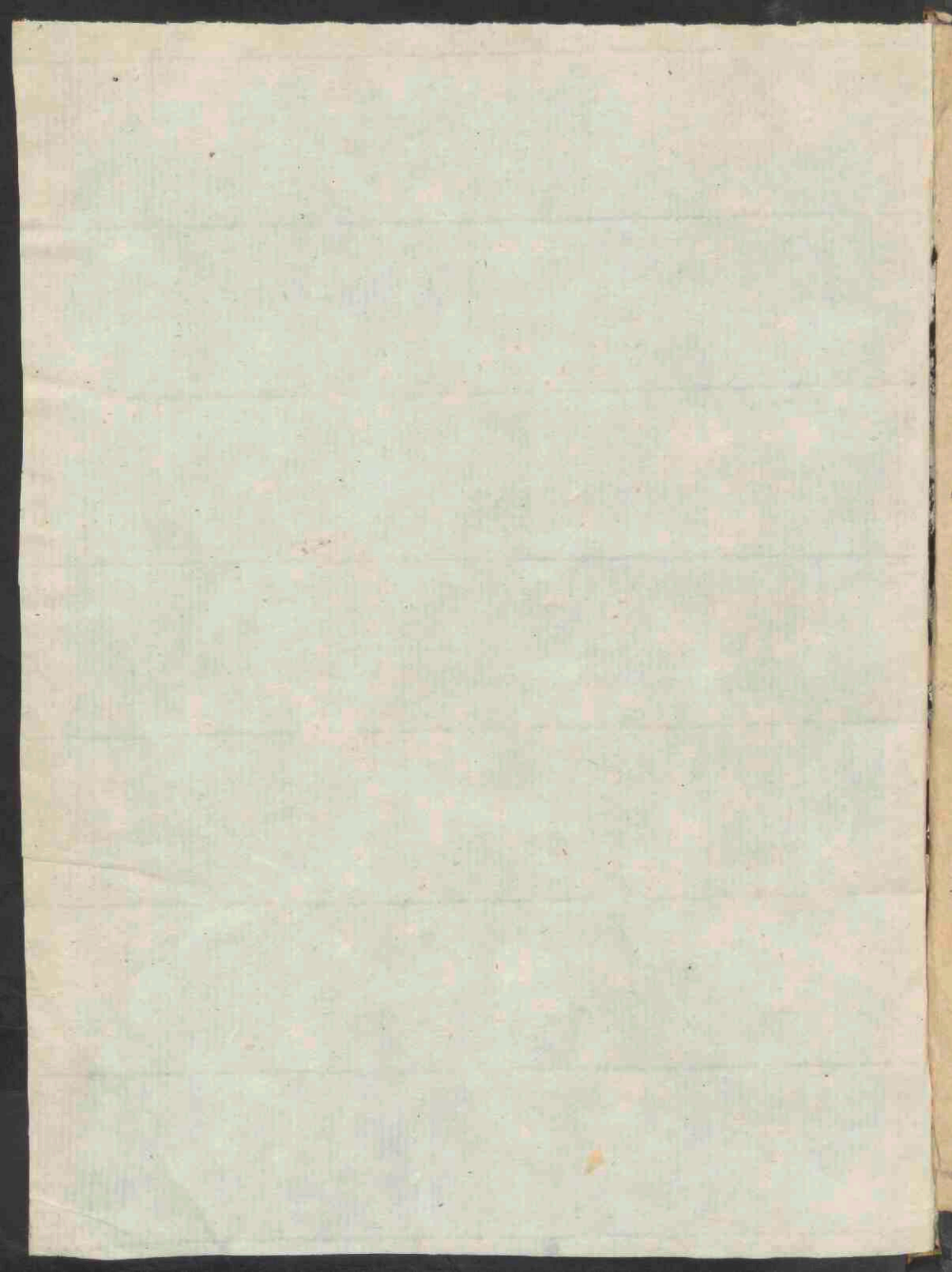

Miscellanea Theologica

Quarto n.º. 292.

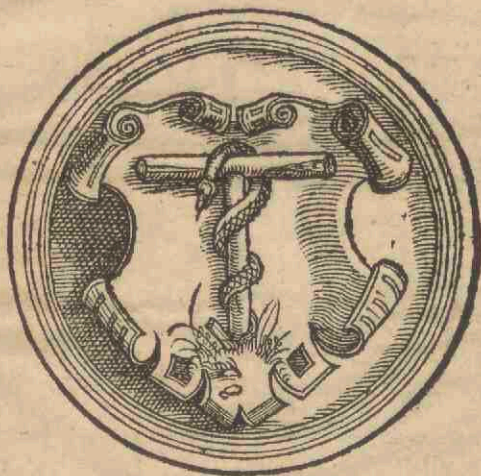

RESPONSIO
AD CRIMINATIONES
STAPHYLI ET AVII
EDITA.

A

PHILIPPO MELAN-
thone.

VVITEBERGAE.

1558

RESPONSIONE

AD EXAMINATIONEM

PHILIPPO MELANO

EDITA

A

PHILIPPO MELANO

thone

VNTERRGAE

1771

RESPONSIO AD CRIMI-

nationes Staphyli &

Auij.

ETVS EST VERSI-
culus de Rixis Sophistarum,

φοιτῶ δὲ ἑρωτολογῶς ἔξει, κενὸν λελακῆα.

Hæc querela magis uera est hoc
tempore, quo de maioribus rebus
docti & indocti rixantur, & mul-

ti improbi odijs augent certamina & dissidia.
Etsi autem in hac senecta malim & quiescere &
tacere, & sæpe illud Psalmi cogito, Illi maledi-
cebant, ego autem orabam, tamen cum recens
duo libri editi sint, alter Staphyli Transfugæ,
alter Auij Coloniensis, qui uere sunt αμαξαι ελασ
φικμιῶν, in quibus non mihi tantum & Ecclesijs
nostris rabiose maledicatur, sed etiam libri Pro-
phetici & Apostolici contumelia adficiuntur,
respondere breuiter decreui, non ut meam fa-
mam, aut mea scripta tuear, omnia enim hæc
Deo & piorum iudicijs commendo, sed ut iu-
niores confirmem, ne de libris diuinis minus ho-
norifice sentiant propter impios Staphyli &
Auij & similium clamores, qui sermonem diui-
num uociferantur ambiguum esse, uelut σφιγῶς
ænigmata, ac potius esse μυθῶν ἔξειδῶ, quam do-
ctrinam salutarem pijs auditoribus & lectori-

A ij   bus,

*Mandatum
in
dante 2. p. 101.*

bus, deinde ut confirmati sermone diuino fir-
missime statuunt Ecclesiam esse nostros cœtus
recte docentes, non blasphemos illos, qui ma-
nifesta mandata Dei delere conantur, & parricidas,
qui multos innocentes propter ueritatis
studium interficiunt. Intuens autem Ecclesiarũ
nostrarum uulnera, cum propter alias causas
multas ingenti dolore adficior, tum uero eo ma-
gis crucior, quod occupati intestinis bellis non
studemus, uel συγκρητισμῶ, ut olim dicebatur, nos
aduersus communes hostes coniungere. Sed
in his delirijs ultimæ senectæ mundi precamur
filium Dei, ut ipse seruet & gubernet Ecclesiam
& pectora docentium mutua & uera beneuo-
lentiã copulet. Sæpe etiam in querela de nostris
dissidijs Demosthenis Epistolam recito, in qua
hortatur ciues, ut deponant domestica odia, &
se se coniungant contra externos hostes, ac mo-
destissime de sese inquit.

Ἄλλ' ὁυδέ τι τῶ ἰσθιαρ ὀργήν
ἐναπληρώω τὸ κοινὸν συμφέρον ὀίμαι ἄψυ βλάπτειν, ὅτε μίγνυμι
τὰς ἰσθίας ἐχθρὰς εἰς τὰ κοινῶν συμφερόντα, ἀλλὰ ἐφ' ἃ τοῦς ἐλα-
λοῦς παρακαλῶ, ταῦτα αὐτὸς ὀίμαι ἄψυ πρῶτος ποιῆν.

Primum autem de Epilogo Staphyli dicam.
Nominat Confessionem Ecclesiarum nostra-
rum Pandoræ pyxidem ex qua omne genus ca-
lamitatum eruperit; nosq; Epimetheos ille no-
uus Prometheus post annos triginta monet, ne
istam

istam Pandoram audiamus. Etiam lepidus esse studet in exprobrandis calamitatibus. Sentimus nostra uulnera & ea deploramus. Sed oratoris impudentiam miror, qui ita nobis ærumnas nostras exprobrat, quasi nulla sint scelera suæ factionis. Multi morbi, multa uicia sunt in utraq; parte, quæ puniri agnoscamus, nosq; ad emendationem exuscitemus. Illud autem sciamus de doctrina non ex ærumnis iudicandum esse, cum notum sit Ecclesiam subiectam esse cruci.

Sed illum nostrum Prometheum transfugam interrogo, quid in Confessione reprehendat. Iussi summam doctrinæ Ecclesiarum nostrarum modeste recitauimus, & quidem sepe testati sumus nos amplecti Prophetica & Apostolica scripta, & Symbola, & non dubitare nos congruere cum eis confessionem nostram, nosq; & esse Dei beneficio & Deo iuuantem mansuros esse ueræ Ecclesiæ Dei ciues. Et quia multum de consensu Ecclesiæ disputatis, sæpe ego quidem addidi nos constanter retinere ueteris & purioris Ecclesiæ consensum, quem si uos sequi uelletis, multa idola uestra mox ruerent.

Num prima Ecclesia ad statuas aduoluebatur & homines mortuos inuocabat? Num uenales Missas habebat? Num prohibebat

A iij conius

uix trix ueritas

Papistarum
1761

coniugium? Num adorabat panem, ut vos in
circumgestatione, seu Persica pompa facitis?
Num uetustas docuit posse homines satisfacere
Legi Dei, & iustos esse hac legis impletione, &
tamen semper dubitandum esse, an Deo place-
ant? Num uetustas docuit de remissione pec-
catorum dubitandum esse, ut vos in Synodo
Tridentina decreuistis, falso detortis uerbis Sa-
lomonis ad Ethnicam imaginationem, Nescit
homo an amore uel odio dignus sit. Num in
illa antiquitate Romani Episcopi interficiebant
pios recte sentientes? Num faces erant bello-
rum inter Reges?

Denique nota est nobis antiquitas, nec ab ea
dissentimus. Et cum scriptum sit, Oues meae
vocem meam audiunt, adfirmamus nos uerae
Ecclesiae Dei ciues esse, & Ecclesias nostras non
ex illa Hesiodi pyxide sumpsisse doctrinam, sed
ex scriptis Prophetis & Apostolicis, & Sym-
bolis, et ueteri consensu purioris Ecclesiae, easque
esse, ut Apum alueolos, in quos & fuci multi
irrupunt, & sunt insidiatores, stelliones, &
crabrones, quales experimur multos. Et ta-
men extat doctrina, quae in nostris Ecclesijs tra-
ditur, quam ueram esse iudicari potest ex ipsis
scriptis Prophetis & Apostolicis, & Symbo-
lis.

Hic uociferantur Staphylus & Auius, am-
bigua

bigua esse scripta Prophetica & Apostolica,
Sed sumendam esse interpretationem ex perpe-
tuo consensu, ut nominat. Semper adiungi-
mus Symbola, querimus etiam testimonia uetes-
ris Ecclesie purioris, ut saepe scripsimus audi-
endam esse Ecclesiam, tanquam doctricem, sed
fidem niti uerbo Dei, Grata sunt nobis testimo-
nia Gregorij Neocesariensis, Irenæi, & Sym-
boli Niceni de filio Dei, sed fides nititur dictis
ipsius filij Dei, Prophetarum & Apostolorum.

*Ambiguitas
yola uerba
de fide*

Quod autem de ambiguitate Prophetici &
Apostolici sermonis uociferantur aduersarij,
primum hoc negare non possunt, ubi ^ἡ ^{ἐπι} ^{τοῦ} nihil
habet obscuritatis aut ambiguitatis, ibi necessa-
rio anteferendum esse Synodorum & omnium
hominum sententijs, ut nihil est obscuritatis aut
ambiguitatis in dicto. Dominum Deum tu-
um adorabis, & ipsi soli seruias. Ergo impie-
tas est dicere, Maria tu nos in hora mortis sus-
cipe.

Curta

Grauitur dictum est ab Epiphanio. *τὰ ὁμοί-
γηματα οὐ πάντα εἶναι ἀλληγορίας, ἀλλὰ ὡς ἐξ εἰς. θεωρίας δὲ
εἶναι καὶ ἀποδείξεις, εἰς τὸ εἰδέναι μίας τῆς ὑποκειμένης ἀποδείξεως.*
Non omnes sermones diuini indigent allegoria
sed natia sententia retinenda est. Speculatione
autem indigent & sensu, ut quelibet materia
recte

ergo uerba de fide uerba de fide

recte intelligatur. Nihil dubium est in Lege
Moralī, & in promissione gratiæ & in Articulis
fidei retinendam esse natiuam significationem
sermonis. Non querantur in his dictis aliæ sen-
tentia. In principio creauit Deus cœlum et ter-
ram, Diligas Dominum Deum tuū ex toto cor-
de tuo, & proximum sicut te ipsum, Non occi-
des, Non mœchaberis. Quas hic alias signifi-
cationes uocum queris extra communem sermo-
nis consuetudinem? Sed speculatione opus
est inquit Epiphanius, id est, collatione mem-
brorum, definitionibus, diuisionibus, ratiocina-
tione. Sciri necesse est in præcepto, Non oc-
cides dici de cede non mandata a Deo, & excipi
Magistratus officium. Est & sensu opus, id
est, Experientia, quæ declarat uerborum signi-
ficationem, quid sit uita, quid mors.

Hæc copiose declarari possent. Nec dubium
est ^{τὸ πᾶσι} ubi nulla est obscuritas & ambiguitas
antefendum esse omnibus omnium hominum
decretis. Sed Pontificij sæpe τὸ πᾶσι corrupe-
runt. Cum Paulus dicit, Iustificamur gratis sine
operibus Legis, falsam interpretationem addi-
tis, uidelicet, sine ceremonijs & forensibus ope-
ribus. Deinde affingitis homines iustos esse,
propter opera moralia. Et ueram ac necessariam
consolationem deletis, quæ dicit, credentes gra-
tis res

tis recipi propter Mediatorem, non propter o-
pera moralia. Ad fingitis etiam semper in dubi-
tatione manendum esse. Hæc pugnant non so-
lum cum perpetua oratione Pauli, sed etiam
cum Prophetarum concionibus, quarum con-
sensum esse ostendunt hæc dicta. Non iustifi-
cabitur in conspectu tuo omnis uiuens, Talem
collationem sine Sophistica nominat Epipha-
nius ^{Deoſiaꝝ}. Nec propterea fit ambigua oratio
Prophetica & Apostolica, etiam si interpretes
alij alias imaginationes addunt, sed si fontes sine
Sophistica considerentur, quæ sit sententia na-
tia recte intelligi potest. Protulit filius Dei
promissionem gratiæ ex sinu æterni Patris, &
Pater inquit, Hunc audite, & iubet te ipsi cre-
dere. Et Petrus inquit, Omnes Prophetæ te-
stimonium ei perhibent, accipere remissionem
peccatorum per nomen eius omnes qui credunt
in eum, Paulus expresse inquit, Ideo ex fide
gratis, ut sit firma promissio, Iubet promissio-
nem fide accipi, Vos contra semper in dubita-
tione manendum esse dicitis, ut dicunt Ethnici.
Ab hac uestra imaginatione cum dissentiant
perpetua oratio Pauli, & plurima Prophe-
tarum dicta, quid statuendum sit, lector pius in-
telligit. Cum in Psalmo David inquit, Susti-
nuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima
mea in Domino, num a uerbo retrahes pre-

B cantem,

cantem, & dices, Cur ambigua uoce te conso-
laris, ut Croesus audiens, Halym transiens
magnum Regnum eueres. Alibi dicit Psal-
mus, Lucerna pedibus meis, Verbum tuum. Et
multa sunt similia dicta, quæ iubent normam
esse iudicij scripta Prophetica & Apostolica,
quibus addimus Symbola quæ non aliud genus
doctrinæ continent, sed contra præstigiatores
tradita sunt, qui peregrinas interpretationes
Prophetico & Apostolico sermoni affingebant,
ut fecerunt, & faciunt Pontificij. In Prouer-
bijs Cap. xxx. Omnis sermo Dei purgatus ig-
ne, clypeus est confidentibus propter ipsum.
Non addas uerbis Dei, ne arguaris & fias men-
dax. Iubet sermonem Dei nobis clypeum
esse & fidem adfirmat niti sermone diuino. Hæc
frustra dicuntur, si sermo diuinus est ambigu-
us. Frustra etiam dicitur. Nihil addas, diser-
te autem inquit Salomon purgatum esse, ut me-
talla purgantur, id est, puritatem retinendam
esse, nec miscendas esse imaginationes huma-
nas. Ac similes sententiæ multæ in scriptis
Propheticis & Apostolicis traditæ sunt.

Nec in re manifesta disputatione longiore
opus est. Vbi est manifestum est & sine
obscuritate & ambiguitate, contrarium doce-
re aut sentire impietas est, ut cum manifestum
sit

ficia fugienda esse, sed adhuc dubitarent, an se
nostris Ecclesijs adiungerent. Hanc dubitati-
onem tollit uox æterni patris, qui de filio dicit,
hunc audite. Hunc nos Doctorem & ducem
sequi oportet, & ad huius Ecclesiam nos ad-
iungamus. Sit nobis norma iudicij in tantis
generis humani confusionibus, ipsius sermo,
nec admittamus præstigias, quibus prophani
homines perspicua dicta in peregrinas sententi-
as transformare conantur. Deinde & in hoc
coetu simus & maneamus, quem certo scimus
uocem diuinam sonare, nec simus socij eorum
qui manifeste ei aduersantur, & ut eam delectant,
horrendam seuiam exercent. Hæc ad nos ip-
sos confirmandos dixi, & in hac cogitatione pe-
tamus & expectemus a filio Dei huius suæ
cymbæ conseruationem.

Simphylus
Nunc *σὺμφυλᾶ* excutiamus uel stercora po-
tius quæ Staphylus in nos conijcit. In tantis
dissidijs, inquit, nec ueritas, nec certitudo esse
potest. Ad hoc respondeo nos de Confessione
nostra, non de quorumlibet scriptis responde-
re, et de Ecclesijs nostris hoc adfirmamus, Nul-
lam de dogmatibus in Confessione recitatis
dissensionem in nostris Ecclesijs esse, sicut & in
urbe Vangionum testati sumus, nec misceri
nostris uolumus alienos a nobis, ut calumniose
Anabap

Anabaptistas & multos alios nobis Staphylus admiscet, quorum ne quidem nomina audiui-
mus. Semper fuerunt, sunt & erunt multi &
diuersi hostes ueræ Ecclesiæ, & sæpe ipsa mul-
titudine quæ tenet in Ecclesia auctoritatem, ut no-
minant, ordinariam, inimica est ueræ Ecclesiæ,
ut Pharisei & Sadducei erant hostes Christi &
Apostolorum, & ante hos pio cœtui Zacharię,
Simeoni, Ioseph, Elisabeth, Annæ, Mariæ,
sorori Mariæ, & alijs adiunctis huic cœtui.
Ita nunc sunt hostes Ecclesiæ & Pontificij, &
alii multi qui prophanas & impias opiniones
spargunt & defendunt, & nobis sunt inimici.
Extant autem perspicuæ refutationes contra
multos scriptæ in nostris Ecclesijs. Est igitur
uenenata calumnia miscere nobis alios qui con-
fessionem nostræ aduersantur.

Deinde in cœtu qui uere est Ecclesia, eti-
am cum consensus est in fundamento quod est
Christus Iesus, tamen in tanta multitudine dis-
similitudo est, alij aurum, alij stipulas funda-
mento imponunt. Interdum etiam aliqui la-
buntur, ut dicitur, *αμαρτάνει η̄ η̄ ω̄ σοφοῦ σοφωτε̄ρ*.
Sed p̄j admoniti redeunt in uiam. Siqui con-
tumaciter defendunt errores, his non concedi-
tur ut doceant.

De Antilogijs igitur hoc respondeo. Et si

B iij

pleræq̄

pleræque in hoc tuo aceruo sunt manifestæ & uirulentæ calumniæ, tamen etiam si qua parum circumspecte uel a me uel ab alijs dicta sunt, opponimus confessionem quæ sententiam communem Ecclesiarum nostrarum ostendit, & totum doctrinæ corpus complectitur. Quis in tantis tenebris doctrinæ Monachorum tam potuit esse Lynceus, ut ita dicam, ut ex eis sine ulla offensione egredi potuerit. Ac ut multa in articulis mutationum accidunt incommoda, ita in illis initijs accesserunt multi ad causam plausibilem, quorum non erat eadem uoluntas, alij studio pietatis, alij dulcedine libertatis mouebantur. Et ut in Abderis correpti morbo Melancholico tota urbe uagabantur eodem modo plurimi tragoedias recitantes, ita tunc plures erant scriptores noui, quam fuit utile. Erant furia Sertorius, Monetarius, & alij quorum scriptis seditio Agricolæ in Sueuia, Turingia, & alibi accensa est. Has furias Lutherus repressit, illustrata dignitate ordinis politici. Multa conantur diaboli omnibus temporibus ad dissipandam ueram Ecclesiam. Sed qui studio pietatis amplexi erant ueram doctrinam, postea maiore cura Ecclesias constituerunt, & cum Antilogias tunc quoque collegissent Cochleus, Eccius, & Faber, quorum tu exemplum Staphyle nunc imitaris, ut dicitur,

ἀπὸ τῆς πᾶσι ἐκείνοις φάσματι δ' ἀνέστη, necesse fuit op-
poni confessionem, in qua summa doctrinæ
contineretur. Nihil igitur de illis tuis Anti-
logijs respondebo aliud nisi hoc, Ecclesias no-
stras duplici iniuria adfici, aut enim narras quæ
non probant nostræ Ecclesiæ, aut recte dicta
manifestis calumnijs depravas. Hæc pars in tuo
illo aceruo maxima est. Id nemine monente
lector candidus mox animadvertet inspectis ali-
quot pagellis, sed unum atq; alterum exemplum
recitabo, ut specimen artificij tui ostendam.

In titulo de Matrimonio hæc uerba sunt.
Adfirmant quod Matrimonium non sit Sacra-
mentum, sed ab hominibus in Ecclesia inuen-
tum ignorantia tam rei, quam uerbi adductis.
Dic scelerate Sycophanta ubi unquam ab
ullo in nostris Ecclesijs dictum sit, Matrimoni-
um ab hominibus inuentum esse, de uocabulo
Sacramenti disputatio est, non de ipso uitæ ge-
nere diuinitus sancito. Cumq; non ignores quid
agatur eo maior est & malicia tua & impu-
dentia.

In titulo de Ecclesia primum falso inter-
pretaris, quod dicimus Ecclesiam non alliga-
tam esse ordinariæ successioni, deinde inquis
alicubi scriptum esse, posse ex Symbolo
expungi

*Exm. catu
vini*

expungi adpellationem. Catholica, & meum
nomen adscribis, Ita in uno paragrapho duplici
iniuria adscior. Nam Ecclesiam non esse alli-
gatam ordinariæ successioni, est non alligata
esse ad Episcoporum successionem in loco cer-
to, ut non sequitur Petrus Antiochiæ Episco-
pus non errauit. Igitur nec Samosatenus errat.

Vitata sunt hæc artificia Sycophantis confun-
dere diuersa, diuellere cōiuncta, excerpere muti-
lata, & affingere falsas interpretationes, ut in-
quit Demosthenes. Ac ille idem inquit,
*πρωτοῦ δ' ἀνδρὲς ἀδικαῖοι, πρωτοῦ δ' ἀνοφάντις ἀφ' ἡμῶν
πανταχόθεν βασκανῶν καὶ φιλαίτιον.* Talem te esse
ostendit tuus liber qui magna ex parte tales cor-
ruptelas continet. Ne hoc quidem uere dicis
me fuisse corypheum eorum qui confessioni ad-
sentiuntur. Nunquam enim præferri me cæ-
teris in Ecclesijs nostris uolui, detestor etiam
Syllana Regna in Ecclesia, quicumq; ea adpetit.
Sed hoc uere dicit Staphylus me ne medium
quidem locum tenere. Nam ut ipse im-
memor ueteris amicitia in me impetum facit,
ita me socij propiorem audacter conculcant,
qua in re ferre iniurias potius Deo iuuante de-
creui, quam ut tu fecisti Staphyle, transire ad il-
los quos scio idola tueri cum scriptum sit, Fu-
gite idola. Ac te Staphyle miror, non
cohorrescere cogitantem de uiro optimo
tuo so-

tuo socero, quem quo uultu intueberis in extremo iudicio. Nec uero plura exempla ex antilogijs recitabo, sunt enim similes pleræq; ijs quas commemorauit. Verum hoc uelim te cogitare, quantum uolumen Antilogiarum sine calumnijs ex uestris scriptoribus coaceruare possem. Serio non uerbis tantum dissentiunt uestri scriptores de traditionibus humanis. Magna pars contendit peccata mortalia esse, uesci carne die sexta, non seruare usitata ieiunia, non enumerare omnia delicta in petenda absolutione, &c. & notissimum est has opiniones fuisse tristem carnificinam piorum, quæ & fidem & inuocationem Dei impediuit. Extant libri hac de re scripti ab Adriano Pontifice & ab alijs. Gerson contra uideri uult *μη λικη λακωνιστη* querit remedia trepidationi piorum. Sed ne hec quidem sanant pios.

Vox filij Dei perspicua est. Frustra conlunt me mandatis hominum. Nec merita sunt nec cultus Dei ritus illi, & omittere eos non est peccatum. Vbi autem scandali ratio habenda sit, nostri pie exposuerunt. In tuis Sycophantijs & hanc doctrinam calumniaris, cum scias etiam ueterum scriptorum querelas & sententias qui noluerunt has opiniones inseri populo, rituum illorum obseruationem esse iusticiam

aut merita, & omissionem esse peccata. Ab
hac ueterum sententia discesserunt Monachi.
Postea gloriose predicatis perpetuum consen-
sum, cum de rebus maximis dissentiat. Ne-
cesse est autem in Ecclesia nosse discrimen uero-
rum cultuum, quos Deus instituit, & rituum
humanorum.

Postea de satisfactionibus uestris quantæ
dissensiones sunt. Harum nomen etiam non in-
tellectum est a uestris scriptoribus, qui dixerunt
esse compensationes pœnarum purgatori, cum
fuerint tantum spectacula ab Episcopis institu-
ta, partim Exempli causa, partim ad exploran-
das uoluntates eorum, qui ad Ecclesiam redi-
bant. Hæc ipsa uetus consuetudo Cypriani et
Ambrosij temporibus superstitionum & dissens-
sionum semen fuit. Postea creuerunt tene-
bræ, Vidi enim longa uolumina ueterum satis-
factionum in quibus erant adeo tetra exempla,
ut recitare nolim. Tandem inanis adpellatio,
& ludi manserunt, ut cataphracti irent ad Ia-
cobi templum in Hispaniam. Sed hanc reci-
tationem omitto, etsi iuniores commonefieri
utile est, qui uestros ludos non uiderunt

Quantum dissensionum est de Pontificum
autoritate, An iure diuino Romanus Episco-
pus

pus habeat utrumq; gladium? Quam suaues
sunt illæ uestræ quæstiones, Quid rodant mu-
res, si comedant panem consecratum? Co-
horresco talia cogitans, & oro filium Dei custo-
dem Ecclesiæ, ut nos gubernet & seruet ueræ
Ecclesiæ reliquias:

Non putes hac me Staphyle commemora-
tione delectari teq; adhortor, ne nimium nos ir-
rites. Omissa igitur hac *εὐχρηστική*, uenio ad
hanc narrationem quæ tua est propria in tuo li-
bro, ubi uituperas Lutheri laborem utilem to-
ti Germaniæ & gratum pñs omnibus, libro-
rum Prophetarum & Apostolicorum trans-
lationem in linguam Germanicam. Antea Vui-
celius & nescio qui alij, non transferendi consi-
lium reprehenderunt, sed errata colligere insti-
tuerunt, Tu consilium damnas & addis eo in-
stitutam esse interpretationem, ut testimonia
corrumperet, quæ ex libris usitatis sumunt
Pontificij, & citas dictum ex Genesi, quo stabi-
liunt inuocationem mortuorum, Vt inuocetur
super eos nomen meum, Cap 48.

Derides opinor tuos qui hæc uerba detor-
quent ad inuocationem mortuorum, cum phra-
sis nota sit. Prædicit Iacob futurum ut filij,
Ioseph nominentur inter suos filios heredes
C ij promissa

promissæ politiæ, in qua tunc Ecclesiæ sedem
Deus esse uoluit, quod singulare & excellens
beneficium erat.

Quæ autem te Staphyle furia exagitant,
ut transferendi consilium damnes, nec iudicia
tot honestorum hominum intuearis, Qui fontes
in lingua Ebraea & Græca legere non possunt,
non habent gratiorem thesaurum hac interpretatione,
quam testari possunt docti optima fide factam esse,
& tu ipse nosti, quanta fuerit Lutheri diligentia
in eo labore? An sacri libri non sunt legendi
ab omnibus? Sæpe audiui multos præstantes uiros
etiam Latine scientes dicere, se nulla re magis
delectari, quam lectione huius interpretationis,
qui quidem letabantur perspicuitate continuæ
orationis in Prophetis cum Latina lectio multo
sit obscurior. Scio tuam honestissimam coniugem
nullas delicias anteferre huic lectioni. Et idem
possum affirmare de multis principibus & alijs
honestis hominibus. Ac si scirent honestæ
matronæ & uirgines uituperari a te hæc sua
uulgaria, ubi cunctos te uiderent, cœnum in te
conijcerent. Fatentur & docti qui fontes
legere possunt se plurimum adiuuari hac
interpretatione in qua res ipsa ostendit
maiores esse perspicuitatem quam Græca
est aut Latina, quas non propterea abiicimus,
ut falso nos accusat Staphylus, quia hortatores
sumus ut Germanica ab omnibus le-

gatur. Profuerunt, & profunt hæc quoque Ec-
clesijs, & eo magnificandæ sunt, quia linguæ
Ebreæ intellectum conseruarunt & adhuc con-
seruant, Iudico multum adiuuari discentes, si
conferantur ad fontes, & Greca, & Latina, &
Germanica, ut plerique apud nos faciunt, non eo
tantum, quia dulcius ex ipso fonte bibuntur
aquæ, sed quia maior certitudo est inspectis fon-
tibus. Et tamen profunt ueteres. Et si enim
alicubi non nihil deflexerunt aliqui a proprietate,
tamen consensus in perpetuis narrationibus te-
stimonium est de linguæ intellectu. Et si erit
in censura rectitudo iudicij & candor, intelli-
gemus congruere cum fontibus et inter sese Gre-
cam, Latinam, & Germanicam, quod ad res
ipsas attinet. Multa Græci rectius intellexe-
runt, quam hodie intelligant Iudæi. Apud
Danielem uerba sunt, super Alam abominatio.
Hic fingunt corruptelas Iudæi contra natiuam
uerbi significationem. Est autem simplex sen-
tentia, futurum ut collocentur Idola in sanctum
sanctorum, ubi fuerunt Cherubim, quos no-
minat alas, & Græci retinuerunt *ἡ ἑρῴδης ἐκφανὶς μορφή*
de quo tristi spectaculo & Christus loquitur, in-
quiens, cum uidebitis in loco sancto *εἰδὼν μαρτυρία*
μωσῆος. Eratque prophanatio illa in eo populo ty-
pus horribilium prophanationum in hac
postrema senecta mundi, quas pij non possunt
sine

sine ingenti dolore aspicere. Vfus est Græca in-
terpretatione Paulus reddens ueram sententiã
quæ est in Ebreæ lectione, etiam si morose iudi-
cantes propter uerborum discrepantiam putant
dissimiles esse sententias. λόγος ἡ σωτηρίας ἡ συντη-
μας ἡ δικαιοσύνη &c.

Id ex Esaia Hieronimus sic
reddidit, consummatio abbreviata exundabit
iusticiam, sententia est, perficiet Deus quod
dixit, seu decretum de fine politiæ, & tamen ita
presiniuit id decretum, ut tunc exundet iusticia,
id est, largiter donetur prædicatione Euangelij,
Hæc eo tantum dico ut ostendam nos non abij-
cere ueteres interpretationes, ut Staphylus nos
criminatur & deinde alia multa absurda attexit,
quæ omitto. Non enim institui singularum ca-
lumniarum refutationem, quæ & longa esset, &
non est necessaria, tantum ostendere libri speci-
men uolui, ne Sycophantæ Staphylo credatur.

Non existimo graues uiros apud aduersari-
os hoc eius libro delectari, quem neq; ad docen-
dos homines neq; ad pacem prodelle sciunt, si-
qui autem adplaudunt, hos hæc ipsa uanitas
ostendit, uelle deleri ueritatem qualibuscunq;
præstigijs. Et cum hunc librum collegerit Sta-
phylus in urbe Vangionum, adparet quantum
pacis studium tunc in eo fuerit. Sed oro filium
Dei ut nos gubernet, & semper inter nos æternã
Ecclesiam colligat, ut ipse uere agnoscat, in-
uocetur,

nocetur, & celebretur. Nunc pauca adijciam de
calumnijs Auſi Colonienſis. Cum maxime op-
temus, ut ſemper unum ſint in Deo noſtræ Ec-
cleſiæ, uideremus aut̃ abrupto colloquio aduer-
ſarios uarias fabellas ſparſuros eſſe, pio conſilio
teſtimonium de conſenſu noſtro modeſtiſſime
ſcriptū edidimus. Ac nondum eius conſilij nos
pœnitet, quia poſtea comperimus eam præmoni-
tionem & neceſſariã fuiſſe & multis bonis gratã.
Expoſuimus etiam nobis nõ defuiſſe uoluntatē
procedendi in ea collatione, quod uerū eſt Huic
noſtro ſcripto longam declamationem opponit
Auius, quã fuerint cupidi huius certaminis an-
tagoniftæ noſtri, narrat mea ſomnia quæ oſten-
derint meam timiditatem. Dico ingenue me non
ſolum a ſophiſtica, ſed in uniuerſum a Rixis ab-
horrere, & aliquanto magis fatuum eſſe ſenem
rixatorem, quam ſenem amatorem. Placidam et
piam collationem cum bonis, doctis et candidis,
de rebus neceſſarijs expeto, & nulla res in uita ta-
libus colloquijs mihi dulcior eſt. Hanc meam
naturam notam eſſe multis exiſtimo, Seruiui,
quantum Deus mihi conceſſit, ſtudijs iuniorum
in munere ſcholæſtico, nec in his puluerib. appe-
titiui ſplendidiora nomina, & de toto corpore do-
ctrinæ, expoſui ſummas rerum, quantum potui,
proprijs uerbis, & ſemper Eccleſijs noſtris me et
mea dicta & ſcripta ſubiecti, ſi quib. hæc nõ pla-
cent

Ad Auium

*philipp
ingenium*

cent proponant suas sententias, & sit iudicium
penes Ecclesiam. Nihil prodest perpetuo rixari
ut de illo Sophista apud Atheneum dicebatur,
κῆραι οὐ κέρη. & ut Thucydides inquit, non omit-
tere *μαρτίας φιλονεικῶν*. Sed tamen cum in urbe Van-
gionum respondendum esset, non defugi con-
gressus illos, & maxime opto, ut acta edantur.
Reprehendit Auius, quod in illa nostra pagel-
la edita Francofordiæ testati sumus nos con-
stanter amplecti Prophetica, & Apostolica
scripta & Symbola, & hanc doctrinam in Con-
fessione nostra comprehensam esse. Ergo inquit
historica scripta in sacris libris non recipitis.
Hæc cauillatio quam sit ieiuna & inutilis, quis
non uidet? Cum Propheticos & Apostolicos
libros nominamus, complectimur omnes li-
bros, qui testimonio Ecclesiæ recepti sunt &
discernuntur ab Apocryphis, dicebantur autem
Apocryphi qui non legebantur publice in Ec-
clesia, & quorum testimonia non recipiebantur
ut diuina. Libri historiarum in Ecclesia Ebraea
publica auctoritate a Prophetis & collegio
Sacerdotum scripti sunt. Quare eos inter Pro-
pheticos usitata phrasi comprehendimus. Et
de hæc frigida cauillatione non dicam prolixius.
In Epilogo respondet ad dictum, Diligite ueri-
tatem & pacem. Ait pacem fore, si nos ueritatem
diligamus. Audis uocem censoriæ grauitatis.
Si nos

Si nos uult a se petere ueritatem, proferat doctrinæ corpus, quod in suis lustris quale cōposuerit, nondum uidemus, Sed omitto ipsum, de socijs loquor. Annos triginta iam de doctrina litigamus, nec unquam aduersarij integrum doctrinæ corpus nobis proposuerunt. Nos, quantū Deo iuante potuimus, sæpe repetiuimus omnia capita doctrinæ quæ in Ecclesia proponi necesse est. Vtri ueritatem & pacem diligant, iudicetur ex rebus manifestis. Quam multos innocentes interficitis, tantum quia non uolunt idola colere? Num defensio manifestorum errorum est diligere ueritatem? Num iniusta se uicia est diligere pacem. Hæc dijudicatio cum sit facilissima, declamationem Auij falsam & stultam esse omnes intelligunt, quem quidem non iudico superstitione ista scribere, sed ludere hominem Epicureum, ut suo theatro gratificetur. Vt cum Thammerum laudat, cuius scit extare libros in publicum editos, in quibus transformat Ecclesiæ doctrinam in Ethnicam. Et his ipsis uerbis extat argumentum in Thammeri libris. Scriptum est in primo Capite ad Romanos, Potentiam Dei ex mundi opificio notam esse gentibus, Ad Corinthios autē scriptum est, Christū esse potentiam Dei. Notus est igitur gentibus, Hic non discernit Thammerus potentiam in creatione ostensam, a potentia saluationis, qua
D
homini

homini mirabiliter per filium restituitur uita & salus æterna. Hæc & alia multa contumeliosa aduersus filium Dei, & contra ueram Ecclesiam cum scripserit Thammerus, placet Pontificijs, tantum, quia nobis impudenter maledicit.

Vt autem serio uideatur Auius Ecclesiæ patrocinari, me nominatim ad respondendum de hoc argumento prouocat. Cum Ecclesiæ autoritas non sit labefactanda in Symbolis, cur labefit in cæteris, quæ non pugnant cum mandatis diuinis. Hoc laqueo existimat me iam strangulatum esse & gloriose se effert ac triumphum agit. Sed prima hæc planissima responsio est. Quæ nos taxamus in doctrina & ritibus aduersariorum, dicimus expresse pugnare cum mandatis diuinis, dicimus item Apostolos longe aliam uoluisse Symboli sui autoritatem esse, quam rituum quos alibi alios seruabant. In celebrando Paschate aliquos diem Iudaici Paschatos retinuisse scribitur. Præterea constat singula membra Symboli Apostolorum, ut Græca Ecclesia recitat, expresse in scriptis Prophetiis & Apostolicis tradita esse, ac nihil in Symbolo Græco addi, eamque breuem recitationem traditam esse ut res alibi narratæ prolixius, hic ordine distributæ, & breuiter comprehensæ in conspectu sint, ut in inuocatione simul & Patrem

trem & Filium & Spiritum sanctum, & mox
summa beneficia cogitamus. Idem de Symbolo
Niceno & de Athanasiano respondeo. Adfir-
mo idem de doctrinæ Canonibus, quos ex urbe
Roma Damasus misit ad Græcos Episcopos,
& de doctrinæ explicatione facta in Synodo
Ephesina & Chalcedonensi. Hæc dogmata
complectimur cum Symbola nominamus, quia
sunt breues repetitiones doctrinæ in scriptis
Propheticis & Apostolicis traditæ contra im-
postores, qui præstigij Sophismatum corrup-
pebant scripta Prophetica & Apostolica. Ac
uolumus certe audiri Ecclesiam ut doctricem,
sed fides uerbo Dei nititur. Et iudicia Syno-
dorum sunt dissimilia politicis, ualent enim de-
creta in politicis iudicijs in his, quæ sunt iuris
positiui, ut loquimur, autoritate Regia uel præ-
toria. At confessiones in Synodis quæ sunt piæ,
sunt testimonia quæ ostendunt quid pij tunc &
antea senserint, quæ necesse est non dissentire a
scriptis Propheticis & Apostolicis. Satis ne uis-
deor de thraſonis Auij argumento respondisse
quanquam hoc ipsum satis erat, quod ea quæ re-
prehendimus in Monachorum doctrina & Pon-
tificum decretis manifeste pugnant cum man-
datis diuinis, idq; ex uera norma iudicij, uideli-
cet ex scriptis Propheticis & Apostolicis &
Symbolis singuli homines non athei iudicare &
possunt

Dij

possunt

possunt & debent, iuxta dictum, si quis aliud E-
uangelium docet, Anathema sit.

Obijciuntur nobis & Flaciana dissidia, quæ
mihi quidem propter publica incommoda ma-
gnum dolorem adferunt, ideoq; ne maiores di-
stractiones, & dogmatum certamina orirentur
tacui, qua in re multorum prudentum exem-
pla secutus sum. Nec recens hanc Socraticam
Philosophiam disco, multas iniurias mihi illatas
inde usq; a triginta annis mediocri moderatio-
ne tuli, ut multi norunt. Et habeo domesti-
cum patientiæ exemplum Capnionem. Sed
profecto errant Pontificij, si sibi prodesse pu-
tant nostras dissensiones. Fata ultimæ senectæ
mundi considerent, & cogitent, sibi non minus
periculi esse, quam alijs. Procedit autem Fla-
cius & nunc non solum deliberata de Adiapho-
ris reprehendit, sed etiam uituperat mea scripta
in quibus doctrinæ summam pio studio colle-
gi, cum inspectio Ecclesiarum coegisset me &
collegas post seditionem Agricolarum admo-
nitiones necessarias pastoribus & Magistratis
bus tradere. Plane igitur de me ipso & de omni-
bus actis & scriptis subijcio me iudicio pasto-
rum in Ecclesijs omnibus amplectentibus con-
fessionem, quæ Augustæ Carolo Imperatori
exhibita est, & ne uidear quærere Ideam, nomi-
natim.

offert se:

natim uolo iudices esse Academijs Tubingen-
sem, Haffniensem, Marburgensem & Ienen-
sem. Cum magna esset tunc confusio, fateor me
suasisse & Francicis pastoribus & nostris, ne
desererent Ecclesias propter uestem lineam et or-
dinem festorum. De cæteris quæ mihi & alijs
obijcit, iniuriam nobis facit Flacius. Sciunt
multi præstantes sapientia, uirtute, & pietate,
ne ipsum quidem Ducem Mauricium Electorẽ
excellentem ingenio & uirtute plus petiuisse in
oppido Grimma, quam ut hac in re sibi mos
gereretur. Postea edita sunt falsa scripta a Flaci-
anis, in quibus scriptis & mutilata membra
sunt, & alia inserta de quibus nulla unquam
suffragia nostra scripta sunt, sed plectimur
ε̅ δια̅ ποδο̅ς̅ ἀμα̅ρ̅τι̅α̅ς̅ κ̅ι̅ χ̅ο̅ρ̅ε̅ια̅ς̅. Hactenus Flacius
tantum Carneadeo more mea scripta repre-
hendit, nec se aperit. Quod autem semper op-
taui, ut de omnibus doctrinæ membris cura
rent nostri re deliberata à præcipuis doctoribus
edi commune scriptum, quod ad totam posteri-
tatem de consensu piorum illustre & firmum
testimonium esset, idem nunc quoq̃ opto.
Vitam meam etiam filio Dei commendo, quem
oro, ut Ecclesias harum regionum gubernet &
protegat, & me faciat organum salutare, Et
siue me nostri, siue Pontificij interficient, Deo
iuuante decreui, me non discessurum esse a filio

Dei, Domino nostro Iesu Christo, & ab his Ec-
clesijs, nec futurum me esse socium eorum, qui
idola defendunt, & seuciam in homines inno-
centes exercent.

Nihil dubium est in hac ultima & delira se-
necta mundi subinde maiores dilacerationes Ec-
clesiarum futuras esse, in quibus ut filius Dei
seruet agmen retinens doctrinae purita-
tem & ueram inuocationem, in qua multi sint
heredes salutis aeternae, assiduis gemitibus &
uotis petamus. Sed tamen & Principes, & alios
gubernatores & doctores oportebat etiam sui
officij memores esse, prohibere rixas non neces-
sarias, frenare curiositatem leuium ingeniorum
& philoventiaep, summa uigilantia pium consensum
aueri, sanabiles placide in uiam reuocare, & in-
sanabiles iusta seueritate reprimere. Haec ut
fiant toto pectore opto, nec piorum

& doctorum iudicia de-
fugio, nec eis
refraga-
bor,

DEO SIT LAUS,

1
PRECATIO.

Quantus erat dolor in Cananea matre puellæ,
Cuius mens furijſ exagitata fuit.
In tanto nunc eſt Eccleſia mœſta dolore,
Doctorem furias cum uidet atq; Ducum.
Sed tu gnate Dei gemitus audito precantum,
Nulla venit nobis te niſi dante ſalus.
Tu procul a nobis ſeuos depelle furores,
Et ſanes uerbo pectora noſtra tuo.
Quamuis ira tui nos urget iuſta parentis,
Et ſumus ut turpes nos rea turba canes
Attamen ut timide ſub menſa captat herili,
Eſuriens modicas parua catella Dapes;
Sic cum dira fames noſtros abſumpſerit artus,
A menſa petimus pabula Chriſte tua.
Gnate Dei generis noſtri maſſam induis ut nos,
Viuifica infirmos hæc tua maſſa gerat.

